
Никола Бодироџа
асистент, Правни факултет, Београд

ПОБИЈАЊЕ СУДСКОГ ПОРАВНАЊА

Основне карактеристике судског поравнања

Судско поравнање је уговор којим странке утврђују своје грађанскоправне односе којима могу слободно располагати, закључен у писменој форми прописаној законом, у парници или изван парнице, пред надлежним судом и допуштен од суда, који има својства правноснажне пресуде донесене у парничном поступку, и ако се њиме утврђује обавеза за неку чинидбу, онда, након протек парницијског рока и својство извршног наслова.¹ Дакле, судско поравнање је један од могућих начина окончања парничног поступка. Уместо да се поступак води до доношења судске пресуде, странке закључењем судског поравнања одустају од захтева за ангажовањем судске власти, ради решавања, спорног, материјалноправног односа. И законодавац и судија више воле поравнање странака него њихово парницење. Јер поравнање је мирно, споразумно решење спора, а парницење оставља жаоку у срцу побеђенога и ако је суд казао да он није у праву.²

Могућност закључења судског поравнања је директна последица начела диспозиције у парничном поступку. То значи, да је

¹ Тако Симиша Трива, „Грађанско процесно право I“, Загреб, Народне новине, 1965, стр. 475.

² Драгољуб Аранђеловић, „Грађанско процесно право I“, Београд 1932.

покретање парнице, њено одржавање у току, развој процесних стадија, престанак парнице зависи од нахођења странака³.

Полазећи од овог начела наш Закон о парничном поступку регулише закључење судског поравнања: „Странке могу у току целог поступка пред парничним судом првог степена да закључе поравнање о предмету спора (судско поравнање).“ (члан 321. став 1. ЗПП). Поравнање се дакле, закључује, о спорној ствари, али се може односити и на неке друге обавезе и чинидбе а не само на оне које су предмет спора. Странке, дакле, саме одређују садржину судског поравнања, имајући наравно у виду ограничења постављена законом. Тужилац попушта у свом нападу, туженик у одбрани. Садржину поравнања треба јасно утврдити, да би се јасно видело о чему је остало суду да се стара.⁴ Редовно су предмет поравнања и трошкови његовог закључења, у противном примењују се правила ЗПП о сношењу трошкова.

Иако би се стриктном интерпретацијом цитиране законске одредбе могло закључити да се поравнање закључује само пред судом првог степена, то није случај у пракси. Наиме, поравнање се може закључити пред судом првог степена и у току поступка по жалби, у којем случају другостепени суд ће обуставити поступак јер је парница закључењем поравнања окончана. По правилу се поравнање закључује пред првостепеним судом, али је то могуће учинити и пред замољеним судом, као и пред вишим судом пред којим траје расправа. Странке могу закључити поравнање и док траје поступак по ванредном правном леку, али се у том случају закљученим поравнањем не дира у својство правноснажне судске пресуде.

Није дозвољено у свакој правној ствари закључити поравнање. Границе закључења судског поравнања су истовремено и границе начела диспозитије. „Пред судом се не може закључити поравнање у погледу захтева којима странке не могу слободно располагати (члан 3, став 3)“. То значи да странке не би могле да се користе овом могућношћу у споровима у којима официјелно начело претеже над диспозитивним. (нпр. Статусни спорови). Да би се закључило судско поравнање потребно је да дотични захтев, који има бити предмет поравнања, допуштен редован правни пут, о којему се може водити грађанска парница. Према томе судско

³ Сениша Трива, *op. cit.* стр. 87.

⁴ Драгољуб Аранђеловић, *op. cit.* стр. 243.

поравнање не може се закључити о захтевима, за које су надлежне друге, а не редовне судске власти, нити о онима који нпр. припадају ванпарничном поступку.⁵

„Споразум странака о поравнању се уноси у записник“ (члан 322. став 1. ЗПП). „Поравнање је закључено кад странке после прочитаног записника о поравнању потпишу записник.“ (члан 322. став 2. ЗПП). Закључењем поравнања странке диспонирају својим захтевима, али у том поступку и суд има активну улогу. Само учешће суда као органа јавне власти, значи да се поравнање не може посматрати само као акт странака. Поравнање се закључује у току целог поступка пред парничним судом на рочишту или ван рочишта. Могуће је да лице које намерава да поднесе тужбу изрази намеру да се поравна са туженом страном. У тој ситуацији, суд је дужан да са предлогом упозна противну страну. (члан 324. ЗПП). Даље, суд је дужан да у току поступка укаже странкама на могућност судског поравнања и да им помогне да закључе поравнање. Међутим, повреда ове „дужности“ суда није санкционисана. Наиме пропуштање суда да укаже странкама на могућност закључења поравнања није повреда одредаба парничног поступка. Мишљења сам да би имало места измени ове формулације, а у циљу стимулације окончања парничног поступка поравнањем. Улога суда је много значајнија у самом поступку закључења судског поравнања. Суд ће најпре кроз питања странкама помоћи да се ближе, прецизније и потпуније уобличи садржина поравнања.⁶ Потом се суд упушта у оцену да ли странке иду за тим да располажу захтевима, којима не могу располагати, односно настоје да изиграју импретаивни пропис, јавни поредак или правила морала (прекочрачење диспозитивног начела). Ако се о спорној ствари због предње изнетих разлога не може закључити поравнање, суд доноси решење којим се одбија закључење поравнања.

Најважнија последица закљученог судског поравнања је у томе што се оно изједначава са правноснажном судском пресудом. Између странака престаје да тече парнице, јер за њен наставак недостаје правни интерес. Евентуално нову тужбу у ствари у којој је закључено судско поравнање суд би морао да одбаци, јер се ствар

⁵ Драгољуб Аранђеловић, *ор. cit.* стр. 242.

⁶ Б. Познић, В. Ракић-Водинелић, „Грађанско процесно право“, Београд 1999.

сматра пресуђеном. Судско поравнање има својство извршне исправе и на основу њега се под условом да је протекао парижони рок може донети решење о извршењу. У прилог овоме се изјашава и судска пракса: „Приликом захтева за извршење једног судског поравнања извршни суд не може да испитује подобност поравнања за извршење јер је поравнање у питању већ било подвргнуто контроли суда пред којим је склопљено.“⁷

Правна природа судског поравнања

О питању правне природе судског поравнања у науци није постигнуто јединство. Различита тумачења правне природе судског поравнања немају само значај за теорију, већ од схватања правне природе судског поравнања зависе решења низа питања која су релевантна за судску праксу.

1) Поравнање је уговор материјалног права. То практично значи да се на закључење, престанак дејства поравнања примењују одредбе материјалног права.⁸ Већ на први поглед учача се главни недостатак овог схватања. Наиме ако схватимо поравнање као материјалноправни уговор и занемаримо његове процесноправне аспекте, поставља се питање разликовање судског поравнања и вансудског поравнања (тј. поравнања о спорном праву или обавези о којем не тече парница). Разлике између ове две врсте поравнања би ишчезле. Наравно, не смемо сметнути с ума значај материјалноправног схватања. Оно нас подсећа да закључењем судског поравнања парничне странке, између осталог, испољавају намеру да окончају споран материјалноправни однос. Материјално правно гледиште изведено до својих крајних граница је супротно одредбама Закона о парничном поступку. Наиме ЗПП признаје закљученом судском поравнању дејство правноснажне судске пресуде. То се види из одредби (члан 323. ЗПП) којима наређује одбацивање тужбе у правој ствари у којој је закључено судско поравнање. Присталицама материјалноправног гледишта као да измиче из вида значајна активност суда у поступку закључења судског поравнања. Као што је већ речено, суд не само да записнички уобличава

⁷ Врховни суд Србије Гзз 334/69 Р. Ћосић и Т. Крсмановић „Актуелна судска пракса из грађанско-процесног права“, Београд, 2003. стр. 106.

⁸ Тако Pollak у аустријској правој науци.

закључено поравнање, већ и у одређеним ситуацијама доноси решење којим се закључење судског поравнања не дозвољава. Дакле, материјалноправно гледиште истиче један од аспеката материјалног права, али испушта из вида процесноправни аспект.

2) Поравнање је парнична радња – Применом наведеног схватања, за пуноважност поравнања, довољно је да буду испуњени захтеви процесног права. Процесноправни значај судског поравнања је несумњив. Судско поравнање када је закључено изједначава се са правноснажном судском пресудом, односно са извршном исправом (када наступи доспелост обавеза које су утврђене судским поравнањем). Без тог процесног дејства странкама се не би могло оспоравати право да и после закључења пораванања траже заштиту поводом права или обавеза које изводе из спорног материјалноправног односа. Без процесних елемената радило би се о вансудском поравнању.⁹

3) Поравнање је истовремено парнична радња и материјалноправни уговор. Судско поравнање је сагласна изјава оба парничара пред судом да парницу сматрају завршену на начин како је то у њиховој изјави пред судом изложено. Из овога следи да у судском поравнању ваља разликовати: а) процесуалну изјаву парничара да су се у дотичном спору поравнали, дакле једну **парничну радњу** и б) **материјално-правни уговор о поравнању**, тј. начин и услове поравнања¹⁰. Парнична радња мора испуњавати услове које ЗПП поставља за њену пуноважност. (нпр. парнична способност странке, да не учествује судија који би по закону морао бити изузет, надлежност и др.) На ове услове пази поступајући судија на начин да може одбити закључење судског пораванања посебним решењем, ако приметити неке од ових недостатака. С друге стране, као материјално-правни уговор судско поравнање подлеже оцени пуноважности и са аспекта материјалноправних тј. облигационоправних прописа.¹¹

4) Поравнање је мешовит уговор. У њему постоје процесноправни и материјалноправни елементи, али се не могу до краја

⁹ Тако др Никола Воргиц, „Побијање судског поравнања“, зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1967.

¹⁰ Д. Аранђеловић, *op. cit.* 240. стр.

¹¹ Ово гледиште има доста присталица у нашој правној науци. (Познић, Аранђеловић).

одвојити. Наиме, ове две групе елемената су стопљене у једну целину, тако да судско поравнање представља јединство материјалноправних и процесноправних елемената. Судско поравнање је истовремено манифестација воље странака да реше један материјалноправни однос али и замена за пресуду. То значи да је поравнање двоструко функционална радња.¹²

Начелно о побијању судског поравнања

Побијање судског поравнања, има за циљ да му одузме правно дејство које му признају ЗПП и ЗИП. То је процесноправни (и шире јавноправни) аспект побијања. Захтевом за стављање судског поравнања ван снаге, тежи се међутим, и другачијем уређењу спорног материјалноправног односа. Дакле, странке истичући захтев да се закључено поравнање поништи, уствари, тврде да садржина судског поравнања, више не одговара њиховој представи о начину разрешења спора.

Питање побијања судског поравнања је дуго било предметом расправа и у правној теорији и у судској пракси. Закон о парничном поступку, као и закон о извршном поступку ово питање нису уредили. То је дало простора различитим тумачењима. Спорно је скоро све: од активне легитимације, па до разлога за стављање ван снаге судског поравнања. Да је побијање судског поравнања могуће закључујемо систематским тумачењем ЗИП. „Поред других случајева предвиђених у овом закону, извршење ће се обуставити по службеној дужности и **кад је извршна исправа правноснажно укинута, преиначена, поништена или стављена ван снаге**, односно ако је потврда о извршности укинута. То значи да законодавац допушта могућност да судско поравнање (које, како смо видели, под одређеним условима има својство извршне исправе) може бити стављено ван снаге. Закон о извршном поступку се међутим, не изјашњава о процесном средству којим је то могуће учинити. Ово има свог оправдања, будући да је то питање морало наћи свој одговор у ЗПП.

Различита схватања о правној природи судског поравнања стављају акценат на материјалноправни и/или процесноправни

¹² Б. Познић и В. Ракић-Водинелић *op. cit.* стр. 335.

аспект. Материјалноправна димнезија поравнања инсистира на његовој уговорној природи, док процесноправно становиште ставља у први план правноснажност. Самим тим присталице материјалноправног гледишта истичу да се побијање судског поравнања своди на анулирање његових уговорних дејстава, док заговорници процесноправног гледишта изједначавају побијање судског поравнања са одузимањем својства правноснажности.

Из ових схватања прозилиазе два пута за стављање ван снаге судског поравнања: посебном тужбом и ванредним правним леком.

Побијање посебном тужбом

Схватање да се судско поравнање може побијати само посебном тужбом због ништавости, је примарна последица теорије о материјалноправној природи судског поравнања. Заговорници оваквог гледишта, полазе од става да је судско поравнање уговор, те се стога може ставити ван снаге из разлога из којих се може поништити било који други уговор. Из предњег произилази да се на поништење судског поравнања заправо примењују одредбе ЗОО о релативној и апсолутној ништавости уговора.¹³ „Поравнање, судско или вансудско може се побијати тужбом, као и сваки други уговор.“¹⁴ „Као и сваки други уговор и судско поравнање може побијати свако треће лице, чија су права поравнањем повређена“¹⁵. „Судско поравнање је уговор странака закључен пред судом и није судска одлука па се не може побијати жалбом. Жалба изјављења против судског поравнања одбацује се као недозвољена. Поравнање се може побијати тужбом из разлога због којих се може побијати ваљаност уговора.“¹⁶

Оно што се већ на први поглед може уочити као недостатак овог становишта јесте одрицање судском поравнању дејства правноснажне судске одлуке.“ Ако је судско поравнање уговор, онда оно не може постати правомоћно или имати дејство правомоћно-

¹³ Види чланове 50, 52, 53, 56, 60, 65 ЗОО.

¹⁴ Врховни суд Србије Гж, 40/66 Р. Ћосић и Т. Крсманић „Актуелна судска пракса из грађанско-процесног права“, Београд 2003. стр. 106.

¹⁵ Врховни суд Србије Гзз 15/81.

¹⁶ Виши привредни суд Пж. 2689/94.

сти. Јер ако уговор не може имати својство правомоћности, ни уговор који је закључен пред судом не може имати својство правомоћности.¹⁷ Овакво становиште се несумњиво може оценити као *contra legem*¹⁸. То је потврдио и Савезни суд СРЈ : „Суд чини битну повреду одредаба ЗПП када пресудом оконча парницу из истог чињеничног и правног основа, између странака у предмету о коме је раније у парничном поступку закључено судско поравнање.“¹⁹ Као што смо видели суд би сваку тужбу о предмету о коме је закључено судско поравнање мора да одбаци услед приговора *ne bis in idem*. Присталице посебне тужбе као средства за побијање судског поравнања, на то одговорају да то што ЗПП у неким ситуацијама признаје поравнању дејство правноснажне судске пресуде, не значи да је оно у свим аспектима изједначено са судском пресудом. „Ако је у истој правној ствари већ коначно и правомоћно пресуђено или је закључено судско поравнање, суд је дужан да тужбу одбаци. Но исто тако мора изгледати јасно да исти резултат не мора произилазити из истих узрока. Исто дејство у једном правцу не доказује само по себи истоветност основа из којих се изводи, још мање идентичност консеквенција у другим правцима.“²⁰ Такав закључак они изводе из одредаба ЗПП (члан 421) које прописујући разлоге за понављање поступка говоре само о понављању судског поступка окончаног правноснажном пресудом, не помињући притом поравнање.²¹

Мишљења сам да се овакво тумачење не може прихватити. Оно би се могло окарактерисати као рестриктивно и пре свега језичко. Када законодавац помиње поступак који је одлуком суда правноснажно завршен (члан 421), не треба сметнути с ума да и у случају закључења поравнања суд одлучује. Видели смо да суд може решењем да не дозволи закључење поравнања. Суд не доноси посебно решење којим дозвољава закључење поравнања, али га несумњиво одобрава тиме што не доноси по странке негативно решење, као и записничком констатацијом поравнања. У прилог

¹⁷ Никола Ворганић, „Побијање судског поравнања“, Зборника радова Правног факултета у Новом Саду, 1967, стр. 74.

¹⁸ Види члан 323. ЗПП.

¹⁹ Решење савезног суда Гзс бр. 12/95 од 29. 6. 1995.

²⁰ Никола Ворганић, *op. cit.* стр. 75.

²¹ Тако Бранко Базала, види „Побијање судске нагодбе“ Одвјетник 1/2–1959, стр. 45

оваквом тумачењу се изјаснио и Врховни суд Србије „Суд по службеној дужности не одлучује да ли је поравнање допуштено, истина он то не изриче, јер му закон то не налаже али кад суд сматра да је поравнање противно закону или јавном моралу, по службеној дужности одлучује да се поравнање не допушта“²²

Најјачи аргумент у прилог становишта да се судско поравнање може побијати посебном тужбом, јесу одредбе члана 63. Закона о извршном поступку из 1978, којима се предвиђа одлагање извршења у случају подношења тужбе за стављање ван снаге судског поравнања. Међутим, важећи Закон о извршном поступку из 2000, као и нацрт новог Закона о извршном поступку из 2004. не предвиђају овакву могућност. Ово се чини логичним јер се законом о извршном поступку може уређивати само систем правних лекова против одлука које суд доноси у извршном, а не у парничном поступку.

Побијање судског поравнања ванредним правним лековима

Из теоријских схватања која у први план истичу процесно-правне елементе у судском поравнању изведено је становиште по коме се закључено судско поравнање може побијати само ванредним правним лековима. Судско поравнање се изједначава са правноснажном судском пресудом, па самим тим може се нападати само оним правним лековима које је могуће изјавити против правноснажне судске пресуде. „Ако поравнање има исти значај као и правноснажна пресуда, онда се оно може само на исти начин ставити ван снаге, а то ће рећи ванредним правним леком.“²³. Ако се прихвати ово тумачење намеће се питање зашто је законодавац пропустио да нормира побијање судског поравнања ванредним правним лековима?

1) Предлог за понављање поступка – Закон о парничном поступку члану 421. наводи разлоге због којих се поступак који је одлуком суда правноснажно окончан може поновити по предлогу странке:

²² Врховни суд Србије Гзз 334/69 Радослав Ћосић, Томислав Крмановић, ор. cit. стр. 106.

²³ Боривоје Познић, „Побијање судског поравнања у пракси Врховних судова“, *Анали Правног факултета*, Београд 2–3/1964

- учешће судије односно судије поротника који је по закону морао бити изузет
- незаконито поступање (нарочито пропуштање достављања) услед чега је странка ускраћена у могућности да расправља пред судом
- повреда правила о парничној способности, односно заступању
- заснованост одлуке суда на лажном исказу сведока или вештака
- заснованост одлуке суда на исправи која је фалсификована или у којој је оверен неистинит садржај
- одлука суда је последица кривичног дела судије, судије поротника, законског заступника или пуномоћника странке
- могућност да странка употреби правноснажну одлуку суда која је раније међу истим странкама донета о истом захтеву
- правноснажно укидање поништење или преиначење одлуке суда или другог органа на којој се заснива одлука суда донета у парничном поступку
- могућност да странка сазна нове чињенице или употреби нове доказе на основу којих би за странку могла бити донета повољнија одлука да су ти докази употребљени у ранијем поступку.

Као што смо видели судско поравнање ЗПП изједначава са правноснажном судском пресудом. По неким тумачењима²⁴ то је последица прихватања решења мађарског грађанског законика из 1911 од стране нашег законодавца. „По наведеном закону судско поравнање важи као правноснажна судска пресуда. Овакво дејство судског поравнања у нашем данашњем праву представља, по нашем мишљењу, одлучујући моменат у питању могућности његовог побијања: Ако оно у погледу окончања парнице има исти значај као и правноснажна судска пресуда, онда се оно на исти начин може ставити ван снаге, а то ће рећи ванредним правним леком. Нажалост у Закону то није речено што свакако представља један редакцијски пропуст“.²⁵

Ово становиште заступа и Срећко Зуглиа²⁶, позивајући се при том ин процесно право Шведске, Француске, као и на Правилник о спољнотрговинској арбитражи, где је таква могућност била изричито предвиђена.

²⁴ Ор. cit. стр. 316.

²⁵ Познић, ор. cit.

²⁶ Срећко Зуглија, Парнични поступак ФНРЈ, 1957.

Вратимо се сада позитивном праву. Од побројаних 9 разлога због којих се може тражити понављање правноснажном судском пресудом окончаног поступка, не могу се сви употребити за стављање ван снаге судског поравнања. При том, готово је уврежен став²⁷, да се у погледу побијања судског поравнања предлогом за понављање поступка, примењују исти разлози који важе за стављање ван снаге пресуде на основу признања. „Пресуда на основу признања и пресуда на основу одрицања могу се побијати због битне повреде одредаба парничног поступка или због тога што је изјава о признању односно о одрицању дата у заблуди ли под утицајем принуде или преваре.“²⁸. То даље значи, да као разлози за стављање ван снаге судског поравнања долазе у обзир тачке 1, 2, 8, 9. члана 421. ЗПП. Присуство осталих разлога је тешко замислити, ако се има у виду поступак закључења судског поравнања.

Ретки су примери (готово да их и нема) да се суд изјашњава у прилог побијања судског поравнања ванредним правним лековима. Један од таквих је пресуда Врховног привредног суда Сл 193/58 од 29. априла 1959, у чијем образложењу налазимо овакво становиште: „...Одобрено судско поравнање постаје, дакле, противно схватању жалбе, обавезно за судове и за странке. Не стоји да се судско поравнање може побијати обичном тужбом, на пример због преваре или заблуде, јер би то значило да се између истих странака, макар у измењеним парничним улогама, води нова парница о истом тужбеном захтеву, те би суд с обзиром на цитиране одредбе чл. 322. ЗПП такву тужбу морао одбацити као недопуштену. ...Следи из тога да се и судско поравнање може побијати смао предлогом за понављање поступка, аналогно одредбама за побијање пресуде на основу признања“.

Захтев за заштиту законитости – „Јавно тужилаштво је самостални државни орган који гони учиниоце кривичних и других законом одређених кажњивих дела и улаже правна средства ради заштите уставности и законитости“²⁹. „Кад је државни односно јавни тужилац законом овлашћен да покрене парнични поступак, он може предузимати радње у поступку потребне за остваривање својих овлашћења“³⁰. Из наведених процесних одредби произилази

²⁷ Познић, Аранђеловић.

²⁸ Члан 353. став 3. ЗПП.

²⁹ Члан 103. став 1. Устава Р. Србије.

³⁰ Члан 78. ЗПП.

да ЗПП признаје својство странке државном тужиоцу. У грађанскоправним споровима претежно се штити приватни интерес. Зато је парнични поступак прожет диспозитивним начелом. Међутим, држава показује интерес и када је реч о приватноправним споровима. Као заштитник јавног интереса, иступа јавни тужилац. Захев за заштиту законитости јесте специфичан ванредни правни лек, по томе што представља овлашћење државног органа, а не и право странке. Закон о парничним поступку регулише захтев за заштиту законитости републичког тужиоца, као и захтев за заштиту законитости савезног тужиоца. Како су међутим усвајањем Уставне повеље државне заједнице СЦГ, престали са радом и савезни државни тужилац, и савезни суд, то ћемо се за потребе овог чланка позабавити само захтевом за заштиту законитости који подиже надлежни тужилац у држави чланици. „Државни односно јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости због битних повреда одредаба парничног поступка (изузев оних које се односе на месну надлежност, искључење јавности, повреду правила *ne bis in idem*), као и због погрешне примене материјалног права.

Постоји дакле, више могућих ситуација у којима би било оправдано подизање захтева за заштиту законитости. Ту пре свега треба имати у виду случајеве у којима није у складу са ЗПП спроведен поступак закључења судског поравнања (нпр. суд дозволи закључење судског поравнања, а једна странка није потписала записник, или дозволи закључење судског поравнања а странке иду за тиме да располажу захтевима којима не могу располагати, односно не дозволи закључење поравнања а били су испуњени сви услови за његово закључење итд.)

Стога има основа да се призна активна легитимација јавном тужиоцу у поступку побијања судског поравнања.

3) Захтев за ванредно преиспитивање правноснажне судске пресуде – Овај ванредни правни лек не би могао доћи у обзир, јер ЗПП предвиђа да о њему одлучује Савезни суд, који је престао да постоји после уставних промена 2003, односно формирања СЦГ. Како ниједном другом органу није стављено у надлежност да одлучује о овом правном леку, то он фактички и није ванредно правно средство иако је предвиђен у ЗПП.

4) Ревизија – Сама дефиниција ревизије (ванредни правни лек који се изјављује против правноснажне судске одлуке донесене у другом степену) искључује могућност њеног коришћења за стављање ван снаге судског поравнања.

Закључак

Питање побијања судског поравнања није решено позитивним прописима. То је дало простора различитим тумачењима, како у доктрини, тако и судској пракси. Док је разноврсност гледишта у доктрини не само могућа него и пожељна, неуједначено поступање судова отвара питање правне сигурности. Супростављена решења овог питања су резултат недостатка усклађеног става о правној природи судског поравнања.

Приликом одређивања његове правне природе морају се узети у обзир две групе елемената: процесноправни и материјалноправни. Ниједној од ове две групе се не сме дати апсолутни примат, јер се у том случају спречава конституисање појма судског поравнања, који је у бити вишеслојан. У њему је истовремено садржана сагласна изјава воља парничних странака да се парница оконча на одређени начин, али и значајна активност суда, изражена кроз контролу закљученог поравнања. Овлашћења суда у поступку закључења судског поравнања, као и ауторитет пресуђене ствари који настаје његовим закључењем, дају поравнању један значајан квалитет више у односу на обичан уговор материјалног права којим странке такође изражавају намеру да окончају спор, али у чијем закључењу не учествује суд (вансудско поравнање). Подсетимо се: закључено судско поравнање води одбацивању, а закључено вансудско поравнање води одбијању тужбеног захтева. Стога би обична тужба која за стављање ван снаге судског поравнања, која би се подносила из истих разлога из којих се подноси тужба за поништење класичног уговора материјалног права, била недовољно процесно средство, за откланавање свих могућих (процесноправних и материјалноправних) недостатака у закљученом судском поравнању.

Једино правно средство, које по нашем мишљењу може да одговори наведним захтевима јесте посебна врста тужбе којом би се могло исходovati стављање ван снаге судског поравнања како из процесноправних, тако и из материјалноправних разлога. Само у случају употребе овог процесног средства могуће је обухватити све случајеве мањкавости судског поравнања.

Стога заступамо став, да у неком новом Закону о парничном поступку, ову могућност треба изричито предвидети, како би овај проблем добио своје задовољавајуће решење.

Нов Закон о парничном поступку

У време писања овог чланка (новембар 2004) у скупштинској процедури се налази предлог новог Закона о парничном поступку.

Чланом 325. став 1. поменутог предлога прописано је да се судско поравнање може побијати само тужбом. „Судско поравнање је ништаво ако је закључено у погледу захтева којима странке не могу слободно располагати“ (члан 325. став 2) „Ако се закључено судско поравнање поништи, парница наставља да тече као да се није одлучило о тужбеном захтеву“ (члан 325. став 3).

Законодавац се тиме дефинитивно определио за тужбу као процесну средство за стављање ван снаге судског поравнања. Неке дилеме ипак остају. Поставља се питање која су лица активно легитимисана. Поред странака, несумњиво би ово право требало признати и јавном тужиоцу, имајући у виду разлог за стављање ван снаге судског поравнања.³¹ Када је реч о основу за стављање ван снаге судског поравнања, остаје отворено питање да ли се у тужби за поништај судског поравнања могу истаћи и процесно-правни недостаци у поступку закључења? Мишљења смо да би одговор на ово питање морао бити потврдан, нарочито ако се има у виду да разлог ништавости судског поравнања може бити последица (односно, најчешће то и јесте) повреда правила поступка од стране суда, или других учесника у поступку.

Све у свему, предложено решење, иако недоречено, представља корак напред у односу на досадашње стање³², а на судској пракси је да му да дефинитиван облик.

Литература

Др Боривоје Познић, Др Весна Ракић-Водинелић, „Грађанско-процесно право“, Београд 1999.

Др Драгољуб Аранђеловић, „Грађанско-процесно право“, I–III Београд 1934.

Бранко Базала, „Побијање судске нагодбе“, Одвјетник 1–2/1959.

³¹ Злоупотреба начела диспозиције, а самим тим и повреда јавног интереса.

³² Побијање судског поравнања досада није било регулисано позитивним прописима

Др Никола Ворганић „Побијање судског поравнања“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1967.

Др Боровоје Познић, „Побијање судске нагодбе у пракси Врховних судова“, *Анали Правног факултета у Београду*, 2–3/1963.

Радослав Ћосић, Томислав Крсмановић, „Актуелна судска пракса из грађанско-процесног права“, Београд 2003.